

редньому на 20-30 %. Серед галузей, що зазнають найбільших втрат – культура та мистецтво. Багато з компаній підтвердили скорочення соціальних інвестицій на допомогу місцевим громадам та малозахищеним верствам населення. Водночас, в окремих сферах планується зростання інвестицій та реалізація нових проєктів – це, зокрема, стосується енергозбереження та навколишнього середовища, підвищення кваліфікації працівників [5]. Отже, при усій скруті, українській культурі розраховувати на додаткові джерела фінансування залишається вкрай важко.

Серед першочергових рекомендацій, що містяться в експертному висновку Ради Європи "Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів", наголошено на необхідності встановлення партнерства та кооперації між культурою, бізнесом та органами державної влади, що дасть змогу залучити ширші можливості та ресурси для розвитку кожного сектора.

Висновок. З усього зазначеного вище робимо висновок, що в Україні є можливості для розвитку соціальної відповідальності менеджменту, який притаманний розвиненим країнам, та залученні інвестиційних ресурсів у галузь культури і мистецтва, яка є тією важливою сферою відновлення духовного та морального стану населення. Для цього потрібно змінити ставлення до культури як з боку держави, так і з боку громадськості. Необхідно зробити цю галузь пріоритетною, популяризувати її серед представників бізнесу, розробити стратегію розвитку, та вже сьогодні сприяти залученню додаткових фінансових ресурсів шляхом надання податкових пільг, бо втративши таку важливу і розвинену галузь економіки, відновити її в майбутньому буде вкрай важко.

Література

1. Щекова Е.Л. Экономика и менеджмент некоммерческих организаций : учебник [для студ. ВУЗов] / Е.Л. Щекова. – СПб. : Изд-во "Лань", 2004. – 192 с.
2. Гальчак Х.Р. Соціальна відповідальність бізнесу в ринкових умовах господарювання / Х.Р. Гальчак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Комп'ютерні системи проектування. Теорія і практика. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2011. – № 698. – С. 140-146.
3. Черних О.В. Сутність та значення політики соціальних інвестицій в діяльності підприємств / О.В. Черних // Економічний вісник НГУ. – 2008. – № 1-2. – С. 80-86.
4. Киричук О. Вдосконалення механізмів фінансування культурно-мистецької діяльності в Україні / О. Киричук, Л. Максим'як // Ефективність державного управління. – 2008. – № 14/15. – С. 277-285.
5. Герасименко Г.В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та перспективи розвитку в Україні / Г.В. Герасименко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – С. 130-133.

Крупка А.А. Внебюджетное финансирование области культуры и искусства в Украине: тенденции и перспективы развития

Рассмотрены состояние и перспективы негосударственного финансирования отрасли культуры и искусства в современных условиях. Определены проблемные аспекты инвестирования культурно-художественной сферы и предложены оптимальные пути решения задекларированных проблем на государственном уровне. Исследована роль меценатства в контексте социальной ответственности бизнеса. Предложены оптимальные направления привлечения негосударственных финансовых ресурсов в отрасль культуры и искусства с учетом зарубежного опыта.

Ключевые слова: внебюджетное финансирование, меценатство, спонсорство.

Krupka A.Ya. Extra budgetary funding arts and culture in Ukraine: trends and prospects

Prospects of private funding for arts and culture in the modern world. Identified aspects of investing cultural and artistic fields and offered the best solutions to problems declared at the state level. The role of philanthropy in the context of social responsibility. The optimum directions nongovernmental attract financial resources in arts and culture based on international experience.

Keywords: extra-budgetary funding, patronage, sponsorship.

УДК 37.01:71

Асист. О.С. Троцька, канд. пед. наук –

Тернопільський НПУ ім. Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛАНДШАФТНИХ ДИЗАЙНЕРІВ

Проаналізовано особливості екологічного виховання майбутніх ландшафтних дизайнерів, проблему переорієнтації світоглядних орієнтирів молоді з концепції антропоцентризму на концепцію екоцентризму. Обґрунтовано необхідність формування екологічного світогляду студентів та екологізації змісту дизайн-освіти.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічний світогляд, екоцентризм, ландшафтні дизайнери, екодизайн.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена стратегічними завданнями з підтримання гомеостатичного стану психо-фізіолого-екологічного статусу людини в антропічно-трансформованому середовищі її існування та діяльності. Разом з тим, докорінні освітні зміни, які відбулися в Україні за останнє десятиліття, а також тенденції світового розвитку, потребують не менш серйозних змін у підходах до формування екологічної вихованості молодих поколінь, від яких залежить інтенсивність конструктивних змін у ставленні особистості та суспільства до глобальної екосистеми Землі, вихід його на нову прогресивну екологічно-безпечну стратегію проживання.

Екологічна та економічна кризи частково корисні тим, що стимулюють людей відмовлятися від застарілих стереотипів і створювати нові підходи у виробництві, навчанні, побуті, дизайні середовища. Тому дизайн-освіта у вищому навчальному закладі повинна бути спрямована не лише на формування у студентів спеціальних професійних умінь і навиків, творчих здібностей, а й на формування екологічного типу світогляду, адже ландшафтний дизайн – це мистецтво гармонійного перетворення, удосконалення та зміни середовища для задоволення не лише матеріальних, але й духовних, естетичних потреб людини. Середовище проживання, предмети побуту безумовно мають потужний виховний потенціал, зокрема й для екологічного виховання. Тому в майбутнього дизайнера повинні бути сформовані чіткі екологічні установки, він має стати активним учасником екологічно позитивного ставлення до природи.

Аналіз актуальних досліджень. Особливості підготовки дизайнерів досліджували О. Боднар, В. Глазичев, Н. Євдокімова, Н. Ковешнікова, В. Прусак, П. Татіївський, Л. Холмянський, А. Чебикін, О. Фурса, М. Яковлев та ін. Проте проблему екологічного виховання майбутніх ландшафтних дизайнерів ще не достатньо обґрунтовано, не розроблено так чітко, як цього потребує сучасна практика життєдіяльності людства.

Методологічною та теоретичною основою для більшості вітчизняних досліджень, які пов'язані з переосмисленням сучасного стану взаємовідносин у системі "людина-природа" на засадах екоцентризму, є праці В. Борейка, Д. Гродзинського, В. Грищенка, Т. Гардашук, В. Грубінко, С. Дерябо, В. Крисаченка, М. Кисельова, В. Скребця, В. Ясвіна та ін., у яких розглянуто проблеми сутності екологічної свідомості та особливості її формування, проаналізовано сучасні екологічні концепції, зв'язок екології та світогляду.

Процес взаємодії людини і природи є таким складно-диференційованим, що дослідники (Г. Бачинський, Т. Гардашук, М. Газуда, М. Голубець, В. Грубінко, М. Кисельов, О. Орлова та ін.) говорять про існування єдиної соціоєкосистеми [2-4]. Однак вона втратила здатність до природної саморегуляції. Нині від людини залежить майбутнє природи і суспільства і ця проблема також входить у сферу досліджень дизайну.

Метою статті є обґрунтувати доцільність формування екологічного світогляду в майбутніх ландшафтних дизайнерів.

Виклад основного матеріалу. Процес використання людиною природних ресурсів зупинити неможливо, як і нереально зберегти їх на сталому рівні шляхом природоохоронної діяльності (раціональне природокористування). Проте трактування понять "природокористування" та "природоперетворення" не повинно зводитися тільки до ототожнення з "процесом використання природних благ із метою задоволення матеріальних і культурних потреб суспільства". Це положення формує споживацький, експлуатаційний тип ставлення до природи і не передбачає відтворення природних ресурсів. В умовах збільшення населення і споживчих потреб суспільства проблема обмеженості природних ресурсів потребує нових підходів у її вирішенні. Тому на зміну концепції "раціонального природокористування" прийшла концепція "відтворювального природокористування" [2, с. 41]. Вона передбачає користування природними ресурсами в межах їх відтворювальних можливостей, створення оптимальних умов для самовідтворення ресурсів, прогнозування та планування людиною методів, способів, технологій природовідтворення.

Формування екологічного світогляду особистості потрібно здійснювати на засадах нової інвайронментальної парадигми, смисловим центром якої є виховання ціннісно-шанобливого ставлення до природи, що реалізується в активній природоохоронній та природовідтворювальній діяльності. Основними орієнтирами цього процесу є людина – один із представників живих організмів, яка є частиною єдиної глобальної екологічної системи; вона живе не лише в соціальному, але й у природному середовищі; людина відповідальна за стан природного середовища і зобов'язана зберігати та відтворювати природні ресурси.

Разом із тим, існуюча система виховання гальмує природовідповідний розвиток особистості, оскільки вона історично побудована на основі антропоцентричного світогляду і стверджує, що моральні обов'язки існують лише перед людьми, протиставляючи цим себе всезагальним законам природи.

Концепція антропоцентризму не узгоджується зі сучасним баченням природничо-наукової картини світу, згідно з якою природу розглядають як систему взаємопов'язаних підсистем різного рівня складності, між якими існує суборди-

наційний, ієрархічний зв'язок. Антропоцентричний принцип світосприйняття потребує модернізації з урахуванням етичних та екологічних принципів, адже наука доводить, що реальні зміни в нашому суспільстві відбудуться лише тоді, коли система навчання та виховання ґрунтуватимуться на концепції екоцентризму. Перехід до нового природовідповідного навчання та виховання зумовить переорієнтацію системи цінностей у молодих людей, у якій природа буде як самоцінність, людина сприйматиме себе як елемент єдиної природної спільноти, частину системи.

Дизайн, зокрема ландшафтний дизайн, існуючи на межі природи та матеріального світу, передбачає перетворення навколишнього середовища. І. Рижова пропонує актуальне визначення дизайну як специфічного соціокультурного феномена, що є проектною, творчо-перетворюючою діяльністю, спрямованою на предметне середовище родового буття людини з метою формування гармонійного ставлення людини до природи, світу і самої себе, яка спирається на відповідні когнітивні компетенції щодо взаємоузгодження несуміжних, утилітарно-прагматичних та екзистенційно-антропологічних вимірів предметного світу людського буття [7, с. 9].

Тенденції до гуманізації та екологізації дизайнерської освіти демонструють важливість і актуальність включення екологічного компонента у сферу проектної діяльності, однак прикладів, які демонстрували б ефективність включення його у процес ландшафтного проектування в Україні, не багато. Проте досягнення балансу між природою та матеріальним світом, створеним людиною, має невідкладне значення.

Дизайнерська діяльність включає мету, засоби, результат, способи реалізації мети, які передбачають не лише якість продукції, а й її естетичні, функціональні властивості, а головне – її відповідність сучасному стану навколишнього середовища. Тому в умовах екологічної кризи зростає значущість науково-теоретичної бази, здатної спрямувати сили дизайнерів у русло екологічно доцільного, природовідтворювального проектно-виробничого процесу.

Аналіз педагогічної практики показав, що екологічна освіта здебільшого спрямована на формування знань студентів, недостатньо використовується її виховний потенціал, основною метою якого є формування у майбутніх спеціалістів уявлення про унікальну внутрішню самоцінність природи, вміння бачити довгострокові перспективи для людини, природи, планети; розвиток дбайливого і відповідального ставлення до природи. Тому екологізація професійної підготовки майбутніх дизайнерів є особливо актуальною, адже їм постійно доводиться працювати на межі між природою, мистецтвом і технікою.

Екологізація дизайн-освіти повинна ґрунтуватися на основі системного підходу, завдяки якому забезпечуватиметься цілісність загальнохудожньої, інженерної, гуманістичної та екологічної складової професійної освіти майбутнього дизайнера. Вивчення наукової літератури [1, 5, 6, 8] та педагогічної практики дало змогу виділити три шляхи екологізації дизайн-освіти: поліпредметний, монопредметний, змішаний.

Поліпредметний шлях передбачає дифузне включення частини матеріалу екологічної проблематики до змісту навчальних дисциплін. При цьому необхідно

враховувати відповідність матеріалу темам і основному змісту курсу. Виходячи з цього, розкриваються ті або інші аспекти екологічних проблем та їх можливі вирішення за допомогою дизайнерських рішень.

У межах курсу за вибором (наприклад "Основи екодизайну") ефективно може реалізовуватися монопредметний шлях. Адже екодизайн – одна з останніх парадигм бачення сучасних екологічних проблем, та спроб їх вирішення шляхом зміни підходу до процесу проектування. Він передбачає врахування екологічних аспектів під час формування об'єктів і сприяє виникненню досконалої культури виробництва і споживання [4, 6, 8]. Спецкурс "Основи екодизайну" передбачає різноманітні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, дає змогу розкрити особливості формування екологічного дизайну як світогляду суспільства [6, с. 90].

Змішаний шлях передбачає вивчення екологічних проблем на узагальнюючих, позааудиторних заняттях, у проблемних групах студентів (наприклад, виховні заходи екологічної тематики, тижні раціонального природокористування, акції, конкурси). Великий потенціал для формування екологічних установок має проведення екскурсій у природу, екологічних стежок. Такі заходи орієнтовані на включення студентів у безпосереднє спілкування з природою, відпрацювання навичок досвіду взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Оптимальним, вважаємо, поліпредметний шлях, бо світогляд майбутнього дизайнера формується переважно на заняттях зі спеціальних та професійно-орієнтованих дисциплін. Тому такий шлях дасть змогу розширити і поглибити основні компоненти вже наявного змісту навчальних дисциплін, його виховну, розвиваючу, загальнокультурну функції та найбільш сприяє формуванню у студентів цілісного бачення екологічних проблем та шляхів їх вирішення. Крім того, цей спосіб екологізації дизайн-освіти не порушуватиме цілісності занять та забезпечуватиме зв'язок змісту курсу певної дисципліни із знаннями про природу, а відтак – у студентів формуватиметься система екологічних знань, умінь та навичок, екологічний світогляд, зміниться свідомість майбутнього дизайнера. Екологічна складова його мислення стане нормою поведінки, фаховою установкою, визначить особистісну позицію, відбудеться переорієнтація професійних цінностей [6, с. 89].

Загалом реалізація екологічного виховання майбутнього ландшафтного дизайнера передбачає: застосування системного підходу; забезпечення принципу наступності та перспективності екологічної освіти та виховання; формування екологічного світогляду як важливої складової професійної культури фахівця; органічне поєднання мистецького, технічного й екологічного компонентів навчання, актуалізацію творчого потенціалу студентів у русло екологічно доцільного, природовідтворювального проектно-виробничого процесу, з урахуванням специфічних особливостей професійної діяльності ландшафтних дизайнерів тощо.

Висновки. Отже, показниками екологічної вихованості майбутнього ландшафтного дизайнера є наявність мотивації до природовідтворювальної, природозберігаючої професійної діяльності; сформованість екологічного світогляду; усвідомлені позитивні екологічні установки та ціннісні орієнтації у професійній діяльності; здатність до рефлексії власної професійної діяльності. На нашу дум-

ку, пріоритетним при підготовці майбутніх фахівців, на сучасному етапі розвитку суспільства, повинен бути не формальний процес передачі знань, а виховання морально-етичних почуттів, особистої зацікавленості долею об'єктів, що проектується, формування партнерського, а не підкорюючого чи споживацького, ставлення до світу природи.

Перспективи подальшого дослідження пов'язані з обґрунтуванням цілісної методики екологічного виховання майбутніх ландшафтних дизайнерів у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Література

1. Веселова Ю.В. Основные направления профессиональной подготовки дизайнеров / Ю.В. Веселова // Сборник научных трудов НЛТУ. – 2010. – № 2(60). – С. 169-174. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://sbornik.infoterra.ru/index.php?ID=21&sub2010#point>.
2. Газуда М.В. Особливості функціонування механізму управління відтворювальним природокористуванням / М.В. Газуда // Інноваційна економіка : наук. журнал. – 2010. – С. 39-44. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_1/39.pdf.
3. Гардашук Т.В. Сучасний екологізм: теоретичні засади та практичні імплікації / Т.В. Гардашук // Практична філософія. – 2001. – № 1. – С. 146-158.
4. Орлова О.О. Екологічний фактор формування в дизайні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 05.01.03 "Технічна естетика" / О.О. Орлова. – Харків, 2003. – 20 с.
5. Прусак В.Ф. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / В.Ф. Прусак. – Вінниця, 2006. – 22 с.
6. Прусак В.Ф. Особливості екологічного світогляду майбутнього дизайнера в системі неперервної освіти / В.Ф. Прусак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. – Сер.: Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 2. – С. 86-90.
7. Рижова І.С. Дизайн як фактор гармонізації відносин суспільства і особистості: методологічні засади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії" / І.С. Рижова. – К. : Вид-во "Либідь", 2008. – 32 с.
8. Уваров А.В. Экологический дизайн: опыт исследования процессов художественного проектирования : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. искусствоведения: спец. 17.00.06 "Техническая эстетика и дизайн" / А.В. Уваров. – М. : Изд-во "Статистика", 2010. – 20 с.

Троцкая Е.С. Проблема экологического воспитания будущих ландшафтных дизайнеров

Проанализированы особенности экологического воспитания будущих ландшафтных дизайнеров, проблема переориентации мировоззренческих ориентиров молодежи из концепции антропоцентризма на концепцию экоцентризма. Обоснована необходимость формирования экологического мировоззрения у студентов и экологизации содержания дизайн-образования.

Ключевые слова: экологическое воспитание, экологическое мировоззрение, экоцентризм, ландшафтные дизайнеры, екодизайн.

Trotska O.S. The problem of environmental education of pre-service landscapers

The features of environmental education of designers, the problem of changing the youth ideology from anthropocentrism concept to ecocentrism concept has been analyzed in the article. There has been substantiated the necessity of developing of the environmental mindset in the pre-service landscapers. Peculiarities of ecologization of the content of design education have been grounded.

Keywords: environmental education, environmental mindset, ecocentrism, landscapers, ecodesign.